

E. Cattaneo - C. Dell'Osso - G. De Simone - L. Longobardo, *Patres Ecclesiae. Una introduzione alla teologia dei Padri della Chiesa, Il pozzo di Giacobbe*, Trapani 2008, str. 288, ISBN 978-88-6124-042-1.

Založba *Il pozzo di Giacobbe* je v svoji zbirki *Oi cristiano* izdala priročnik, ki želi predstaviti razvoj teološke misli pri starih cerkvenih piscih. Ker na Slovenskem že poznamo podoben priročnik (L. Padovese, *Uvod v patristično teologijo* (prev. fr. Miran Špelič), Ljubljana 1994), je smiselno takoj na začetku opozoriti na različno zasnovo obeh priročnikov. Medtem ko nam *Uvod v patristično teologijo* predstavi razvoj teološke misli po temah (kristologija, nauk o Sveti Trojici, pnevmatologija, eshatologija ...), je v tem priročniku leta predstavljen skozi čas, ki se začne z apostolskimi očeti in konča s sv. Izidorjem Seviljskim na Zahodu oz. s sv. Janezom Damaščanom na Vzhodu. Vendar pa se priročnik *Patres Ecclesiae* ne osredini samo na predstavitev teološke misli očetov, ampak bralca uvede v študij patristike in ga na koncu seznanja še z nekaj književnimi zvrstmi, ki so nastale v prvih stoletjih krščanske dobe; bodisi da so povsem izvirne ali pa so nastale pod vplivom poganske književnosti. Priročnik torej sestavljajo trije deli.

Prvi del (*Očetje in teologija*, str. 7-54) vsebuje tri poglavja.

Prvo poglavje (*Modrostna teologija cerkvenih očetov*) nam predstavi cerkvene očete kot teologe, ki so postavili temelje krščanski teološki misli. Pri poglobitvi vsebine verovanja je bil prispevek očetov odločilen in njihova misel je zapustila Cerkvi orientacijo, ki je še danes aktualna: močan kristocentrizem, oznanilo odrešenja, ljubezen do Svetega pisma, *sensus Ecclesiae*, čut za skrivnost z izkušnjo božjega, čistost nauka. Zato nas ne preseneča, da jim je Kongregacija za katoliško vzgojo v dokumentu *Študij cerkvenih očetov* odmerila tako pomembno mesto pri študiju teologije. Drugo poglavje (*Očetje v zgodovini teologije*) nam spregovori o navzočnosti očetov v zgodovini teologije. Po opredelitvi besedne zveze »cerkveni oče«, ki temelji na štirih tradicionalnih zahtevkih (pravovernost nauka, svetost življenja, potrditev Cerkve in starodavnost) sledi kratek pregled navzočnosti cerkvenih očetov v srednjem veku in v času humanizma in protestantizma. Humanizem je v svoje zanimanje za antiko vključil tudi očete in spodbudil neposreden stik z njimi, ki se je v srednjem veku nekoliko izgubil. Protestantizem je s svojim načelom »*sola Scriptura*« priznaval očete kot razlagalce Svetega pisma. Sledi kratek pregled patrističnega gibanja, ki je pri katoličanih (Moehler, Newman, Rosmini, (19. st.), De

Lubac, Daniélou, von Balthasar (20. st.) prebudilo novo zanimanje za stare cerkvene pisce. Podobno velja tudi za pravoslavne (Berdjajev, Bulgakov, Afanasijev, Lossky, Evdokimov (20. st.)), še živče (Meyerdorf, Clement, Nissiotis, Zizioulas) in protestante (von Harnack, Seeberg, Loofs). V zadnjem poglavju (*Epistemološko mesto patrologije*) avtorji seznanijo bralca s temeljnimi pojmi, ki so potrebni pri študiju očetov: patrologija, patristika, antična krščanska književnost, filologija (pomen in prednost kritične izdaje besedila). Sledi periodizacija patrističnega obdobja in njihova geografska umestitev. V nadaljevanju so predstavljene nekatere književne zvrsti, ki jih najdemo pri očetih (pismo, homilija, kateheza, traktat, svetopisemski komentar, apologija, pesem, avtobiografija). Na koncu sledi seznam glavnih kritičnih izdaj, študijskih priročnikov, antologij in internetnih strani.

Drugi del (*Zgodovinsko-teološki profil*, str. 55-242) je najobsežnejši in najbolj podoben drugim tovrstnim priročnikom. Vsebuje 13 poglavij, ki predstavijo cerkvene očete z njihovo teološko mislijo v naslednjem zaporedju: 1. *Apostolski očetje*, 2. *Književnost posnemanja bibličnih zvrsti*, 3. *Kristjani v svetu: apologeti 2. stol.*, 4. *Irenej in gnostični izziv*, 5. *Kartagina in Rim: tokovi in problemi*, 6. *Aleksandrijska teologija*, 7. *Konstantinska Cerkev, Atanazij in arijansko krivover-*

stvo, 8. *Teološka refleksija in asketski humanizem: Kapadočani*, 9. *Veliki zahodni učitelji*, 10. *Pisci sirsko-antiohijskega kroga*, 11. *Protagonisti kristološke kontroverze 5. stol.*, 12. *Teologi 5. in 6. stol.*, 13. *Konec patristične dobe*. Posamezni očetje so predstavljeni po ustaljenem obrazcu: kratek življenjepis, glavna dela in prispevek pri razvoju teološke misli. Novost v tem delu pa je, da so na koncu predstavitve posameznega očeta navedeni obstoječi prevodi v italijanščino, (ne) navzočnost v bogoslužnem molitveniku in internetne strani, žal pa manjka bibliografija, ki bi bralcu pomagala poglobiti znanje o posameznem očetu. Na koncu vsakega poglavja sledi kratka kritična presoja nekaterih vprašanj, ki so bila izpostavljena v poglavju. Tako npr. na koncu tretjega poglavja, ki obravnava krščansko apologetiko, avtorji v bistvenih potezah izpostavijo problem odnosa med vero in razumom.

Zadnji del priročnika (*Splošne teme: Mučeništvo, askeza, liturgija, poezija*, str. 243-276) vsebuje štiri ločene prispevke: *Mučeniška literatura* (G. de Simone), *Asketsko-meniška literatura* (L. Longobardo), *Cerkvena določila in kanonično-liturgični spisi* (E. Cattaneo), *Poezija in teologija pri očetih* (C. Dell'Osso). De Simone navede v svojem poglavju o mučeniški književnosti štiri zvrsti: zapisniki o zasliševanju mučencev (*Acta martyrum*, npr. zasliševanje sv. Ciprijana), poročila

o mučenju (*Passiones*, npr. Polikarpovo mučeništvo), legende, ki so nastale mnogo let po samem mučeništvu, in spodbudni spisi, ki predstavijo ideal mučeništva in spodbujajo kristjane k zvestobi in če je potrebno tudi k mučeništvu (prim. Tetulijan, *Ad Martyres*). Prispevek prof. Longobarda nas seznani z nastankom in razvojem meništva. Izpostavi sv. Antona (puščavniško meništvo) in sv. Pahomija (samostanskega meništva). Tudi v tem okolju so nastale različne književne zvrsti: meniška pravila, govori, priročniki o molitvi, biografije posameznih očetov, izreki očetov, itd. Cattaneovo poglavje nas seznani s spisi, ki vsebujejo obredna določila in disciplinske predpise (Didahé, Apostolsko izročilo...). Za študij liturgije so zelo pomembni zakramentarji (Leonov, Veronski, Gelazijev, Gregorijev). Zadnje poglavje nas na kratko, a pregledno seznani s krščansko poezijo od njenih začetkov, kamor poleg posameznih himn, ki jih najdemo že v Svetem pismu, sodijo Salomonove ode in pa malo pozneje Komodijanovih *Instructiones in Carmen apologeticum*. Sledi pregled krščanske poezije, ki ga Dell'Osso prikaže

po posameznih pesniških zvrsteh. Parafraza predstavi ali posamezne svetopisemske dogodke ali življenje svetnika v vezani besedi (prim. Sedulij). Himne so tesno povezane z liturgijo; zanje je znano, da so se jih pri širjenju svojih teoloških pogledov posluževali tako krivoverski kot pravoverni kristjani (Ambrozij, Efremski, Roman Melod). Dell'Osso nadalje predstavi krščansko liriko: Prudencij (*Cathemerinon liber, Peristephanon liber*) in sv. Gregorij Nazianški (*Carmina*). Ok. l. 360 je odlična rimska gospa Proba Faltonija sestavila daljšo pesnitev (694 heksametrov), ki opeva *pia munera Christi*. Za predstavnika piscev epigramov velja papež Damaz. Še dva pesnika med očeti na Zahodu sta omenjena, Pavlin iz Nole kot pisec panegirikov (*Carmina*) in Venancij Fortunat (npr. *Vita Martini*).

Obravnavano delo štirih italijanskih profesorjev patrističnih ved lahko uvrstimo med tiste priročnike, ki bralca seznanijo s cerkvenimi očeti in njihovo teološko mislijo pregledno in z bistvenimi informacijami.

Miran Sajovic SDB

Janez Juhant, Bojan Žalec (eds.),
On Cultivating Faith and Science.
Reflections on Two Key Topics of Modern Ethics, Lit. Verlag, Berlin 2007,
 292 str., ISBN 978-3-8258-0597-5.

V knjigi so zbrane razprave o odnosu med vero in znanostjo; odnosu, kateremu se posveča dandanes precejšnja pozornost. Tema dvema ključnima pojmom

moderne etike je posvečeno šestnajst prispevkov strokovnjakov z različnih znanstvenih področij; od filozofskih, antropoloških, etičnih, psiholoških, teoloških, pa do medicinskih in pravnih. Prav v tej večplastnosti vidim pomemben prispevek pričujoče knjige. Razprave upoštevajo današnje stanje duha in želijo prispevati k vedno večji povezanosti ob pluralnosti misli in področij. K »širini« snovi prispeva tudi širok izbor domačih in tujih strokovnjakov. Ta predstavitev knjige je lahko prav zaradi mnogovrstnosti in količine prispevkov predvsem napotitev k osebemu poglobljanju v vsebino knjige; za tistega, ki se želi zgolj informativno seznaniti s pričujočim delom, pa bo naša predstavitev dovolj.

Prva skupina razprav se loteva temeljnih vidikov verovanja, tako filozofskega kakor teološkega, v njihovem odnosu do (post)modernega pojmovanja znanosti.

Janez Juhant v prispevku z naslovom *Ethical Dialogue as a link between Philosophy, Science, and Religion* prikaže omenjena področja kot pomembne partnerice v medsebojnem dialogu. Nevarno je vsakršno zapiranje v samovšečno samozadostnost. Mnoge raziskave so pogosto omejene na eksperimentalno-tehnične, ekonomske ali druge vidike in raziskovalci niso pripravljene za personalno-etični dialog. To omejeno obzorje, pravi avtor, je mogoče odpreti le prek etičnih in dialoških kvalifikacij.

Prispevek graškega profesorja Karla Matthäusa Woschitza nosi naslov *Rettende Erkenntnis: Philosophie und Mystische Tradition in der Antike und Spätantike*. Avtor odkriva v filozofskem in mističnem izročilu antike rešilno spoznanje. Tako filozofija (po Platonu pomeni gojiti filozofijo učiti se živeti pred obličjem smrti) kot gnoza nudita spoznanja, ki so rešilnega pomena za človeka.

Peter Hünemann pokaže na mesto, ki ga daje postmoderna znanost in misel veri (*Der Glaube im postmodernen Zeitalter und seine Relation zu den Wissenschaften. Eine dogmatische Reflexion auf den Glaubensbegriff*). Avtor najprej kratko razgrne miselni svet postmoderne, nato opozori na pristni, svetopisemski pomen vere in nakaže prostor vere v današnjem znanstvenem svetu (ratio fidei). Avtor opozarja, da sta za rodovitno sožitje teh dveh področij potrebna potrpežljivost in dolgotrajen proces.

Creation and Flood. A Contest between Science and Christian Faith? je naslov prispevka leuenskega teologa Lievena Boeva. Ta se pogloblja v odnos (ki je danes postal zopet aktualen) med stvarjenjem in evolucijo. Večkrat sta se znanost in vera postavljali zaradi njunega odnosa do evolucije na dva nasprotna bregova. Rešitev ni v odločitvi za eno *ali* drugo, temveč v odločitvi za eno *in* drugo.

Bojan Žalec se v razpravi *For rational Faith and ethical Science: on Possibility of Moral Com-*

munication between different Horizons poteguje za razumno vero in etično znanost. Znanost in religija sta si na spoznavni in teoretski ravni veliko bolj podobni, kot se morda zdi brez globlje obravnave obeh. Avtor poudarja, da se v zgodovini človeške kulture pojavljajo razna miselna obzorja, ki se lahko zelo razlikujejo po svojih moralnih momentih. Žalec opozarja, da je v razpravi o nekaterih temeljnih moralnih vprašanjih med osebami, ki pripadajo takim različnim obzorjem, razumna odločitev le, če drugače mislečemu pokažemo na nesprijemljivost njegove trditve glede na njegova lastna merila. Kot primer takšne aktualne razprave med zagovorniki različnih stališč predstavi razpravo o zarodnih celicah.

V razpravi s kratkim, a jedrnatim naslovom: *Glaubenswissen* (kar prevede avtor z *Vedenje o veri*, lahko bi tudi *Vedenje vere*), Robert Petkovšek spregovori o različnih vrstah védenja, med katerimi je tudi védenje, ki je značilno za vero. Njeno védenje ni teoretično, ampak praktično. Petkovšek se tukaj nasloni na Aristotelovo »phronesis« in Heidiggerjev pojem »Gewissen«. Tako vera ni iracionalen, neutemeljen skok v temo, pač pa ima svojo lastno logiko in racionalnost. Spoznavanje, ki vodi vero, je utemeljeno na inverziji intencionalnosti. V veri intencionalnost ni začetnik védenja, pač pa jo (vero) prebudi njen »objekt«. Vera pomeni »biti mišljen« od Boga, preden postaneš

sam subjekt svojega lastnega mišljenja. Avtor poudarja, da je racionalnost razodetja praktična in bolj izvorna kot teoretična, objektivizirajoča racionalnost. In opozarja, da praktično racionalnost verujoči živi, preden je ta artikulirana na teoretični način.

Tonči Matulić v razpravi *Theological Analysis of the Idea of 'Technologies of Transcendence': Criticism of the so-called secular Eschatology* podvrže teološki analizi t.i. »tehnologije transcendence«. Te namreč gojijo lažno prepričanje, da more človek urediti poslednjo, dokončno rešitev - tisto, kar je pridržano samo Bogu. S to idejo se ukvarjajo različne sekularne soteriologije ali eshatologije. Človek, ki ga podpira znanstveno-tehnološki napredek, jemlje usodo sveta in človeštva v svoje roke in zavrača razsežnosti svetega in transcendence. Avtor poudarja, da mora krščanstvo ponuditi svoj prispevek, ki je potreben, da ta družba znanstvenega in tehnološkega napredka ne pristane v duhovni in moralni krizi. »Revolucionarni« prispevek teologije je v posredovanju božje modrosti in moči.

Tübingenski teolog Ottmar Fuchs je prispeval razpravo *Wenn Wissen die Weisheit verhindert. Die (post)moderne Wissensgesellschaft als akute Herausforderung für christliches Glauben und Handeln*. Avtor poudarja, da védenje, znanje (Wissen) vsebuje tudi moč in je kot takšno sposobno spreminjati dejansko stanje.

Ni zgolj indiferentnega znanja in velika napaka bi bila ločevati znanje od human(ističn)ega in socialnega področja. Če kdo, si te napake ne sme privoščiti teologija in krščanstvo. Zato avtor predlaga nekatere smernice za poglobljeno krščansko oznanilo in dejavno diakonijo.

Prvo polovico razprav, ki skušajo postaviti temelje in izhodišče za specifična področja (post) moderne znanosti, sklene prispevek Avgušтина Laha *Glaube als antropologische Kategorie des Menschen*. V razpravi avtor opozori, da bolj ko se širi znanje in se pogloblja razumevanje sveta in človeka, manj je jasno, kdo je človek in kaj je njegova posebnost. Na eni strani imamo opraviti z biologizmom, psihologizmom, sociologizmom itd. – z objektivizacijo človeka, na drugi strani pa se krepi umik iz resničnosti – virtualizacija, umik in falsifikacija realnosti v domišljjsko, iluzorno konstrukcijo. Tem procesom je izpostavljena človekova vera, ki se kaže kot osebna odnosna kvaliteta. Avtor poudarja, da vera predstavlja osnovno in specifično paleto človeškosti človeka in da je eminentna antropološka kategorija, in prav zato mora ohraniti svoje mesto znotraj antropološke znanosti.

S pristopi in vprašanji, pred katere nas postavlja današnje pojmovanje znanosti ter njen odnos do religije, se ukvarja in spopriema aplikativna znanost na različnih področjih.

Jože Trontelj opozarja v prispevku *Respect for Human Dignity in biomedical Research*, da je spoštovanje dostojanstva, ta najbolj temeljna človekova pravica, dandanes najbolj ogrožena v primeru človeškega zarodka in vitro, predvsem zaradi interesov biomedicinskih raziskav in njihovih naročnikov.

Miha Tišler opozarja na etične probleme v kemiji (*Some ethical Issues in Chemistry*). Zaradi izjemno hitrega napredka znanosti prihajajo vedno bolj v ospredje etična vprašanja. Avtor predstavi nekatera etična vprašanja s področja kemije, opozori na neetično obnašanje raziskovalcev in na odnose med vero, znanostjo in etiko.

Prispevek Vojka Strahovnika *Ethics, Science and Naturalism: Virtue ethics Meets social Psychology* odkriva mesto naturalističnega gibanja znotraj analitične filozofije prejšnjega stoletja. Avtor zagovarja, da mora moralni filozof ne glede na to, ali se pridruži naturalističnemu ali nenaturalističnemu taboru, upoštevati empirične rezultate znanosti. Predstavi tudi primer, ki služi kot ilustracija razmerja med etiko in psihologijo. Na temelju nekaterih predlogov in osebnih spoznanj avtor sklene, da se mora moralna filozofija kljub mnogim nesporezumom veliko naučiti od znanosti in da mora spoštovati njene ugotovitve.

V luči moderne psihološke in kognitivne znanosti prikaže Ja-

nez Musek versko, duhovno in transcendentno izkustvo v prispevku *The Theories of Religion and Spirituality in Psychology and Cognitive Sciences*. Najprej obravnava glavna področja in usmeritve v raziskovanju verskih pojavov v psihologiji, kognitivni psihologiji in nevroznanosti, nato pa predstavi nekatere izsledke lastnih empiričnih raziskovanj, ki vključujejo analize odnosov med vernostjo, duhovnostjo, vrednotami, dimenzijami osebnosti in dimenzijami psihičnega blagostanja. Zelo koristne so prav raziskave na slovenskih tleh.

Stanko Gerjolj prispeva delež s pedagoškega področja v razpravi z dolgim naslovom: *Howard Gardners Theorie über multiple Intelligenz und ihre praktische Applikation in Beratungs- und Lehrprozessen im Kontext mit der religiösen Lebensdimension*. Mnoge raziskave kažejo na pozitivno vlogo religiozne razsežnosti pri oblikovanju psihološko stabilne osebnosti. Tako pri verujoči osebi lahko igra religiozna razsežnost življenja zelo pozitivno vlogo v številnih zapletenih življenjskih situacijah. Za religiozno osebo današnjega časa ostaja pozitivna in zdrava religiozna izobrazba enako pomembna, kot je bila v preteklosti (npr. v času Jezusovega delovanja). Avtor predstavi Gardnerjevo teorijo večkratnih inteligenc kot koristno, čeprav ne vključuje izrecno religiozne razsežnosti (jo pa dopušča in jo v mnogih primerih celo priporo-

ča). Za praktično vse inteligence velja, da iščejo svoje končno območje v transcendenci.

Kdor se bo hotel poglobiti v psihološke dimenzije odnosa med vero in znanostjo, bo z zanimanjem prebral Erzarjev prispevek: *The Relationship between Science and Faith in Psychology, Psychoanalysis, and Psychotherapy: Towards a better Understanding of Human Relationships*. Avtor trdi, da se v luči novo odkrite globine medčloveške povezanosti v nevrologiji in nevropsihologiji dosedanje znanstvene metode in rezultati v polju odnosov ne izkažejo le za nepopolne, ampak za orodja narcističnega zanimanja in popačenja relacijske podobe človeka, ki nas vedno znova preseneti.

Prispevek, ki sklene ta zbornik bogatih in mnogovrstnih razprav, v veliki meri zvest osnovnemu načrtu, je izpod peresa pravnika Stanislava Slatineka: *Die Relevanz von Glaube und Wissenschaft im Ehenichtigkeitsprozess*. Avtor predstavi kanon 1095 Kodeksa kanonskega prava (1983), ki obravnava najpogostejše razloge, ki se tičejo deklaracije o ničnosti zakona, in komentarje ter znanstvene razprave, ki so obravnavale vsebino tega kanona. Tudi mnoga navodila Papeškega sveta (zadnje je navodilo *Dignitas con-nubii*) opozarjajo, da so znanosti, ki ponujajo globlje razumevanje osebe, ki vstopa v zakon, v pomoč kanonskemu pravu, ker ponujajo znanstvene razlage tistega, kar se

pričakuje od osebe, da bi bila sposobna vstopiti v zakonsko pogodbo.

O odnosu med vero in znanostjo bomo gotovo še veliko govo-

rili in slišali; pomemben prispevek k temu je vsekakor tudi pričujoče delo.

Ciril Sorč

David Cortright, *Gandhi and Beyond: Nonviolence for an Age of Terrorism*, Paradigm Publishers, London 2006, IX+265 str., ISBN 1-59451-266-3.

Vojna je nepravilna in škodljiva. Nenasilje je učinkovito v teoriji, ampak ali je zares tudi praktično. Najverjetneje je največja ovira v družbenem razvoju mnenje, da se nič ne da spremeniti. Zaradi dvoma, da naše delovanje lahko spreminja družbo, se umikamo v zasebnost. V bistvu se nikoli ni možno popolnoma znebiti dvoma, ampak to niti ni potrebno. Kot je opazil že Soeren Kierkegaard, sta vera in dvom intimno prepletena in negotovost vedenja nas opremlja z vero.

Avtor knjige David Cortright je raziskovalec mednarodnih mirovniških študij na Inštitutu Joan B. Kroc na Univerzi Notre Dame. Bil je svetovalec različnih agencij v okviru Združenih narodov, nam pa se predstavi kot avtor in urednik številnih knjig in člankov, v katerih zagovarja nuklearno razoroževanje in nenasilne družbene spremembe. V pričujoči knjigi vidi v nenasilju več kot samo metodo družbenega delovanja. Nenasilje je zanj filozofija življenja, radikalno drugačna pot bivanja in delo-

vanja. Nenasilje ni samo taktika, ampak je strategija. Ni samo praktična možnost, ampak filozofska izbira. Je koncept, ki je pomemben za razvoj prihodnosti in za preživetje človeštva. Raziskava nenasilne družbene spremembe se za avtorja spremeni v vprašanje o resnici in pomenu življenja. Na tej podlagi nam avtor izčrpno predstavi nenasilna družbena gibanja, ki so včasih, čeprav ne vedno, uspešna in pomembna, da se vprašamo, zakaj. Kakšno nenasilje je možno v svetu, ki je v krču zaradi strahu pred terorizmom? Zagotoviti uspeh nenasilne metode je nemogoče. Dejstvo pa je, da so nekatere strategije in taktike bolj uspešne kot druge in da je študij učinkovitosti pomemben. Po 11. septembru 2001 se zdi, da vprašanje nenasilja nekako ni več relevantno. Smrt približno tri tisoč ljudi je v preživelih zanetila jezo in vzpostavila željo po povračilu v obliki vojne in spodbudila militarizem. Gandhijev koncept, ki zavrača maščevanje, je imel le malo zagovornikov. Hkrati s tem pa je po vsem svetu naraščalo spoznanje, da mora strategija boja proti terorizmu temeljiti bolj na učinkoviti zakonski uveljavitvi kot na

enostranski vojaški operaciji. Cilj naj bi bil ločiti »svete« borce od njihovega finančnega temelja, in sicer s pospešenim reševanjem političnih krivic, ki jih teroristične skupine izkoriščajo. Terorizem je v svojem bistvu politično dejanje, je zaključila delovna skupina Združenih narodov za terorizem leta 2000. Za premagovanje terorizma je treba nujno razumeti njegovo politično naravo, prav tako pa tudi njegov temeljni zločin in psihologijo. Nasilne akcije proti potencialnim simpatizerjem terorističnih dejanj so lahko nasprotno produktivne in nehote pritegnejo tretjo stran v vojskovanje. Da se to ne bi zgodilo, je potreben ustrezen politični pristop. Avtor v knjigi preučuje in nam prikaže metodo, na podlagi katere navadni ljudje občasno oblikujejo svojo lastno usodo in postanejo subjekti zgodovine in ne njeni objekti. Prav tako poudarja, da je bolje imeti oči odprte in iskati učinkovita sredstva za doseganje pravice kot pa kljubovati krogu nasilja.

Knjiga je razdeljena na tri dele, ki so sestavljeni iz devetih poglavij. Prvi del, ki vključuje poglavja od ena do tri, razlaga temeljne koncepte in tehnike socialne akcije pri Gandhiju. Osvetli njegov vpliv v ZDA in razvoj ter uporabo Gandhijeve metode pri Martinu Luthru Kingu. Drugi del s poglavji od štiri do šest preiskuje nadaljnjo evolucijo principa nenasilnega delovanja prek besed in dejanj Cesarja Chaveza, Dorothy Day in Barbare Deming. V tem delu avtor raziskuje

je učinkovitost, na podlagi katere bojkoti in druge oblike civilne neposlušnosti pridobivajo politično moč, spodkopavajo zatiranje in iščejo politično podporo za uveljavitev socialne pravičnosti. Zadnji del s poglavji od sedem do devet raziskuje kritične izzive za prihodnost. Vsebuje lekcije iz državljan-skih pravic, globalne pravičnosti, nuklearnega razoroževanja in protivojnih gibanj. Tematizira zadeve, ki se navezujejo na spol in feministično kritiko M. Gandhija in Martina L. Kinga. Na koncu avtor povzema nekatere od najpomembnejših praktičnih razmišljanj za učinkovito nenasilno delovanje.

Avtor v središče zgodbe postavi Gandhija in njegovo edinstveno metodo nenasilnega prizadevanja: skrb za osebo in kljubovanje avtoriteti, ki vrže nasprotnika iz ravnotežja. Presenečen in zmeden nasprotnik lahko v začetku odgovori ostro in nasilno, ampak izostanek nasilnega povračila zmede njegov običajen čustven in psihološki odzivni vzorec. Izzivalčeva pripravljenost sprejemanja kazni brez nasilnega zoperstavljanja odvzame represivnim metodam učinkovitost, oz. jih naredi neučinkovite. Ko so ljudje fizično izžvani, se njihov odgovor na izziv pogosto izrazi v jezi in sovražnosti. V nenasilnem odporu je ta običajni refleksni vzorec prekinjen. Poudarek je na kontroliranem vedenju nenasilnega aktivista, ki obvlada tok čustvene in fizične energije, ki se sprosti v konfliktu. V nasprotju z nasiljem nenasilje pušča odprto

pot za komunikacijo in dialog. Posameznika usposablja, da razlikuje med osebo in dejanjem in da si prizadeva delovati proti grehu, ne proti grešniku. Avtor nas prepriča, da je potrebno svoje nasprotnike dojemati kot ljudi, ki so sposobni sočutja in spremembe in niso zgolj del velikega stroja, ki ga upravlja neka avtoriteta, ki ima moč. Najpomembnejša lastnost nenasilnega delovanja je po Cortrightu sposobnost pridobiti si simpatijo in politično podporo tistih, ki so bili prej neopredeljeni. Uspeh same nenasilne metode je zato odvisen od podpore tretje strani. Intervencija tretje strani je posebej pomembna v zapiranju socialnega prostora med zatiralci in njihovimi žrtvami. Tirani vidijo svoje žrtve kot objekte. Sami sebe imajo za superiorne in socialno drugačne od tistih, ki jih zatirajo. Ta razdalja se začne manjšati, ko začne tretja stran delovati v prid zatiranih. To je novost, na podlagi katere avtor v Gandhiju prepozna največjega preroka nenasilja, ki je neposlušnost množic uporabil kot orodje za doseg socialne pravičnosti. In kar očitno najbolj vznemirja tudi danes, je vprašanje religiozne resnice, ki je pri Gandhiju tesno povezana z bojem za socialno pravičnost. Ker hoče biti avtor objektiven, predstavi tudi mnenja nasprotnikov Gandhijeve metode, ki jih avtor navaja skozi celotno knjigo. V konfliktih velikokrat same okoliščine ljudi zavedejo in jim nasilje in destruktivne metode prikažejo kot nujne za osvoboditi-

tev tlačениh in zatiranih. Poleg tega se pojavi tudi vprašanje, ki zadeva bistvo stvari: Ali se lahko od žrtev brutalnega nasilja pričakuje, da uporabijo izključno in samo nenasilne metode za izravnavo krivic? Po avtorjevem mnenju potencial za nenasilno reševanje problemov obstaja v vsakem primeru, lahko pa se pojavijo trenutne okoliščine, ki ne podpirajo njegovega razvoja. Nenasilje je še vedno nova in dokaj nerazvita metoda. Primerne nenasilnih prizadevanj najdemo v vsej zgodovini, predvsem v zadnjem času pa lahko vidimo njegov prispevek k družbenim spremembam.

Namen knjige je tako teoretičen in prektičen. Nastala je na podlagi avtorjevega znanja in njegovega aktivizma. Namenjena je predvsem študentom, ki vztrajno postavljajo vprašanja o pomenu nenasilja, prav tako pa tudi vsem, ki iščejo ustvarjalne poti, da oporekajo krivicam in nasilju. Med drugim avtor tematizira nekatere ključne znanstvene probleme: vlogo žrtvovanja in moralnosti, pragmatično nasproti načelnemu nasilju, pomembnost razdora, komunikacijske strategije in njihovo oblikovanje, pomen tretje strani in prispevek feminizma. Izhaja iz analiz socialnega gibanja in politične teorije in na zgodovino gleda od spodaj navzgor. Knjiga tako ni namenjena kavarniškim strategom, ampak tistim, ki si prizadevajo delovati na podlagi svojega prepričanja.

Simona Šemen